

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Skinnari, Kristiina

Title: Kieltenopetusta varhennetaan : ollaanko kunnissa valmiita?

Year: 2018

Version:

Copyright: © Kieliverkosto ja kirjoittaja, 2018

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Skinnari, K. (2018). Kieltenopetusta varhennetaan : ollaanko kunnissa valmiita?. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(7). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2018/kieltenopetusta-varhennetaan-ollaanko-kunnissa-valmiita>

Kieltenopetusta varhennetaan – ollaanko kunnissa valmiita?

Valtioneuvoston huhtikuuisella päätöksellä A1-kielen opetus varhennetaan alkamaan kaikissa Suomen kunnissa viimeistään ensimmäisen vuosiluokan kevätlukukaudelta 1.1.2020 lähtien. Päätös koskee syksyllä 2019 ja sen jälkeen koulunsa aloittavia perusopetuksen oppilaita. Päätös lisää koulutuksellista tasa-arvoa, sillä varhennettuun kieltenopetukseen osallistuvat kaikki oppilaat kaikkialla Suomessa. Opetuksen järjestäjät saavat kieltenopetuksen varhentamisen tueksi tuntiresurssin, opetussuunnitelman perusteisiin lisättävät linjaukset sekä avustusta esimerkiksi opettajien täydennyskoulutuksen järjestämistä varten. Valtion tuesta huolimatta kuntien valmiudet järjestää varhaista toisen tai vieraan kielen opetusta vaihtelevat tällä hetkellä muun muassa eri kielten tarjonnan ja opettajaresurssien osalta. Lisäksi opetuksen järjestäjien on huolehdittava, että oppilaiden mahdollisesti tarvitsema tuki huomioidaan opetuksessa. Kouluissa on myös ratkaistava, opettaako toista tai vierasta kieltä alkuopetuksessa luokanopettaja vai kielten opettaja. Nämä seikat tulevat esille Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen julkaisemassa kuntatason selvityksessä (Skinnari & Sjöberg 2018), jossa tarkasteltiin erityisesti kieltenopetuksen varhentamisen esteitä kunnissa.

Julkaistu: 13. joulukuuta 2018 | Kirjoittanut: Kristiina Skinnari

Kuntatason selvitys kieltenopetuksen varhentamisesta

Kaikilla Suomen kunnilla ei ole sijainnista, väestöpohjasta, taloudesta ja henkilöresursseista johtuen samanlaisia edellytyksiä kieltenopetuksen järjestämiseen ja varhentamiseen. Näitä lähtökohtia tarkasteltiin Kristiina Skinnarin ja Sannina Sjöbergin selvityksessä *Varhaista kieltenopetusta kaikille. Selvitys varhaisen ja vapaaehtoisin kieltenopetuksen tilasta sekä toteuttamisen edellytyksistä kunnissa* (2018), joka tehtiin Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamana. Selvitys toteutettiin kuntien opetustoimesta vastaaville virkamiehille suunnatulla sähköpostikyselyllä, johon vastaus saatiin noin puolesta Suomen kunnista (49,5 %, 154 kuntaa).

Kyselyn teemojen syventämiseksi haastateltiin yhteensä seitsemää rehtoria, sivistysjohtajaa ja opettajaa viidessä kunnassa, joissa ei selvityksen teon aikana ollut varhennettu kielenopetusta. Lisäksi selvitystä varten tarkasteltiin muun muassa varhaisen kielenopetuksen kansainvälisiä tutkimuksia, valtion hankerahoituksella varhennetun kielenopetuksen seurantaraporttia (Huhta & Leontjev 2018), kuntien ja koulujen opetussuunnitelmia sekä Helsingin kaupungin osalta kielenopetuksen varhentamisesta Kerrokantasi-verkkopalvelussa käytyä julkista keskustelua. Tietoa kuntien kieliohjelmista saatiin 302 kunnasta, joka kattaa kaikki Suomen mantereeseen kunnat sekä noin puolet Ahvenanmaan kunnista. Ahvenanmaan kunnilla on oma opetussuunnitelmansa, johon valtioneuvoston varhentamispäätös ei suoraan vaikuta. Kuitenkin Ahvenanmaan kunnilta tulleista kyselyvastauksista sekä kuntien verkkosivuilla julkaistuista opetussuunnitelmista selvisi, että myös osassa Ahvenanmaan kuntia kielenopetusta on varhennettu suhteessa yleisiin käytäntöihin.

302 kunnan kieliohjelmat lukuvuonna 2017–2018 saatiin selville joko opetustoimen verkkosivujen kautta tai ottamalla yhteyttä kuntiin puhelimitse. Selvityksestä kävi ilmi, että Suomen kunnista yli kolmanneksessa (116 kunnassa) oli varhennettu A1- ja/ tai B1-kielen opetusta lukuvuonna 2017–2018. A1-kielen opetus oli varhennettu 113 kunnassa. Kielenopetusta varhentaneista kunnista 97 prosentissa varhentaminen koski A1-kielen opetusta, joka oli varhennettu alkamaan ennen perusopetuksen kolmatta vuosiluokkaa. Kouluissa, joissa ruotsi on opetuskielenä, on tavallisesti aloitettu suomen kielen (finska) opiskelu A1-kielenä jo ensimmäisellä tai toisella vuosiluokalla. B1-kieli, joka on useimmiten toinen kotimainen kieli, on jo valtakunnallisesti varhennettu alkamaan perusopetuksen 6. vuosiluokalta 1.8.2016 lähtien. Kuitenkin tämän selvityksen mukaan kuudetta luokkaa aikaisemmin B1-kieli oli varhennettu alkamaan vain 2,6 prosentissa kielenopetusta varhentaneista kunnista.

Koska kielenopetuksen varhentamiselle ei ole yhteistä määritelmää (ks. Skinnari & Halvari 2018), vastaajat määrittivät kyselyssä itse, mitä varhennettu kielenopetus heidän kunnassaan tarkoittaa. Toisinaan mukaan oli luettu myös kielirikasteista toimintaa, joka toteutui vuodesta 2017 alkaen varhennuskokeiluille myönnetyllä valtionavulla (ks. Inha 2018). Tällainen toiminta saattoi olla pienimuotoista kielisuihkuttelua tai kielikerhoja, joita ei aina ollut suunnattu kaikille kunnan tai koulun oppilaille. Osa tästä toiminnasta toteutui varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, eikä sille ollut välttämättä jatkumoa perusopetuksessa. Vaikka kaikki vastaajien kuvaama toiminta ei täytä tiukasti ajatellun varhennetun kielenopetuksen ehtoja tuntikehyksessä ja opetussuunnitelmassa näkyvästä kielen opetuksesta, oli selvää, että hankerahoitus on lisännyt varhaista kielikasvatusta kunnissa ympäri Suomen. Useimmiten kokemuksia kielirikasteisesta toiminnasta ja varhennetusta kielenopetuksesta kuvattiin hyvin myönteisiksi ja hankkeiden mahdollistamaa toimintaa haluttiin kunnissa jatkaa, mikäli rahoitus järjestyy.

Kyselyssä ei kerätty tietoa vapaaehtoisista ja valinnaisista A2- ja B2-kielistä, mutta A2-kielen tarjontaa kunnissa tarkasteltiin opetussuunnitelmiin liittyvien kieliohjelmien ja niitä täydentävien puhelintiedustelujen avulla. Tarkastellusta 302 kunnasta lähes puolessa tarjottiin vapaaehtoista A2-kieltä, joka alkoi useimmiten perusopetuksen 4. tai 5. luokalta. Koska A2-kielen alkamisajankohtaa ei virallisesti määritellä, sen kohdalla varhentamisen tarkastelu ei ole yksiselitteistä.

Miksi ja miten varhentaa?

Julkisessa keskustelussa kielenopetuksen varhentamista on perusteltu erityisesti oppimisen herkkyyksikausilla. Tutkimusten mukaan hyötyä varhain aloitetusta kielen opiskelusta voi olla erityisesti kielenopiskelumotivaatiolle ja kielenopiskelua koskevien asenteiden muokkautumiselle myönteisiksi (esim. Cenoz 2003). Motivaation säilymiselle on olennaista, että opiskelu on mieluisaa ja kognitiivisesti sopivan haastavaa sekä muutoinkin ikätasolle sopivaa. Tämä tarkoittaa alkuopetuksessa muun muassa toiminnallisuutta, leikinomaisuutta, suullisen kielitaidon kehittämistä ja kuvallisen materiaalin käyttämistä. Kyselyssä eräs vastaaja toi esille ikätasoisien toiminnan periaatteita näin:

Varhennetun vieraan kielen oppimisen pitää olla leikinomaista, ei liikoja ”oppiennätyksiä” tavoittelevaa, jotta heikommatkin oppilaat pääsisivät mukaan oppimiseen ja tekemiseen.

Edellä olevassa esimerkissä on mainittu toisinaan muissakin vastauksissa ilmaistu opetuksen järjestäjien ja opettajien huoli erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden osallistumisen turvaamisesta. Joistakin vastauksista ilmeni käsitys kielenopiskelun haastavuudesta:

[-] akateeminen haaste ei tarkoituksenmukaista, kun näin suurella joukolla vaikeuksia jo nykyisten tavoitteiden kanssa.

Kaikkien osallisuus on kuitenkin laadukkaan varhaisen kielenopetuksen ydinasia (ks. Enever 2015; Rixon 2015), ja kaikille suunnattu varhain alkava kielenopetus on parhaimmillaan tasa-arvoa edistävää. Näin on, jos kaikki saavat osallistua opetukseen kykyjensä mukaan, eikä ketään suljeta pois toiminnasta esimerkiksi käyttämällä opetuksessa liian varhain kirjoitettua kieltä tai siihen perustuvia arviointimenetelmiä. Tasa-arvon ja osallisuuden kannalta on tärkeää, että opetus on laadukasta ja että varhaisessa kielenopetuksessa tarjotaan oppimisen tukea tarpeen mukaan kuten muussakin oppimisessa.

Parhaimmillaan varhennettu kielenopetus voi tarjota kaikille onnistumisen elämyksiä, rohkaista kielen käyttöön ja herättää pysyvää kiinnostusta kieliä ja kielen opiskelua kohtaan. Myös kielitietoisuuden lisääminen sekä eri kielen ja kulttuurien arvostaminen ovat tavoitteita, johon voi pyrkiä kielenopiskelun alusta alkaen. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa esille tuodun kielikasvatuksen hengessä koulutuksen jatkumot on hyvä huomioida niin, että aikaisempi ja muualla tapahtunut oppiminen tunnustetaan ja jatkumot suunnitellaan opettajien yhteistyössä.

Kunnissa, joissa varhaista kielenopetusta järjestettiin tai suunniteltiin, oli selvityksen mukaan eri toimijoiden kesken keskustelua varhentamisesta sekä jaettu ymmärrys kielen oppimisen tarpeellisuudesta ja varhaisen kielenopiskelun aloittamisen merkityksestä. Kuntapäätäjien ja rehtoreiden tuki näytti olevan merkittävä asia varhentamisen toteutumiselle. Tärkeää oli myös valtakunnallinen päätöksenteko ja julkisen keskustelun seuraaminen. Eräessä haastattelussa rehtori kuvasi kielenopetuksen varhentamisen suunnittelua näin:

Päätös varmaan syntyy sillä tavalla, että kun seuraa maailmaa ja mediaa niin tästä on paljon puhuttu, tää on ollu paljon esillä, eikä ihan nyt vasta viimeisinä vuosina vaan jo pidempään, mutta nyt tuntuu, että tää uus hallitus on oikein tarttunu tähän asiaan ja tuonu sitä paljon esille. Ja ehkä se sitten on nostanu myös kiinnostusta opettajakunnassa ja rehtorikunnassa ja myös vanhempien, että tästä on alettu keskustella.

Myös aktiiviset opettajat ja kiinnostuneet vanhemmat olivat toimineet usein aloitteen tekijöinä kielenopetuksen varhentamisessa. Vastustusta varhentaminen herätti, jos varhain aloitetun toisen tai vieraan kielen oppimisen pelättiin olevan liian vaativaa kaikille oppilaille tai jos kunnassa oli pulaa kielenopetuksen varhentamiseen tarvittavista resursseista.

Kuka opettaa alaluokilla?

Paras opettaja alaluokkien kielenopetukseen on motivoitunut, innostunut ja varhaista kielipedagogiikkaa tunteva sekä kieltä osaava opettaja. Tällainen alkuopetuksen kielipedagogi voi olla esimerkiksi toiseen kotimaiseen tai vieraaseen kieleen erikoistunut luokanopettaja tai alkuopetuksen pedagogiikkaa tunteva ja taitava kielenopettaja. Sopivan opettajan merkitys tulee ilmi eräässä kuntavastauksessa:

Rekrytoinnissa voidaan hyödyntää opettajien osaamista ja kiinnostusta. Ilman opettajien innostusta ei onnistu.

Vastauksista käy kuitenkin myös ilmi, että kaikissa kunnissa olemassa olevat opettajaresurssit eivät olleet riittäviä kielenopetuksen varhentamiseen ja lisähaastetta kielenopetukseen voi tuoda muun muassa pienten koulujen yhdysluokkaopetus. Henkilöresurssien lisääminen oli taloudellinen haaste varsinkin pienissä tai harvaan asutuissa kunnissa. Osassa kuntia todettiin tarve rekrytoida lisää opettajia:

Syynä se, ettei vielä ole kokeiltu [varhentamista] on lähinnä opettajien resurssipula. Pienessä kunnassa opettajien tunnit ovat aika täynnä, eikä nykyisellä henkilöstöllä saada varhennusta helposti aikaiseksi.

Tällä hetkellä kielen opettajilla on tunteja runsaasti, koska he opettavat alakoulussa, yläkoulussa ja lukiossa. Saatetaan tarvita lisäresursseja.

Useissa kunnissa kielenopettajat kiersivät opettamassa eri kouluissa. Henkilöresursseihin liittyviä kuluja syntyi opettajien kulkemisen lisäksi myös täydennyskoulutuksesta:

[Kieltenopetuksen varhentamiseen tarvitaan] laajan pitäjän pienissä kyläkouluissa olevien luokanopettajien osaamisen vahvistamista, yhdysluokkaopetuksen pedagogiikan kehittämistä.

Suurissa kaupungeissa sopivien opettajien rekrytointi saattaa olla helpompaa kuin harvaan asutuissa kunnissa, joissa koulujen välimatkat ovat pitkät. Esimerkkinä toimii Helsingin kaupunki, jossa kielenopetusta on varhennettu jo syksystä 2018 lähtien. Helsingissä alkuopetuksessa A1-kieltä opettavat sekä luokanopettajat että kielenopettajat ja lisäksi toisinaan luokanopettaja ja kielenopettaja yhdessä (Koistinen 2018). Monien harvaan asuttujen ja pienten kuntien kyselyvastauksissa tuli esille motivoituneiden opettajien merkitys varhennetun kielenopetuksen aloittamisessa ja järjestämisessä. Opettajien yhteistyössä tärkeä on myös erityisopettaja, joka seuraa ja tukee oppilaiden kielellistä kehitystä koulupolun alusta alkaen niin koulun opetuskielen kuin mahdollisesti opetettavan A1-kielenkin osalta.

Mitä kunnat tarvitsevat?

Kuntavastaajien mukaan kieltenopetuksen varhentamiseksi tarvitaan sekä tuntiresursseja että rahaa. Tuntiresurssia koskeviin toiveisiin onkin jo vastattu: varhennettuun kieltenopetukseen tullaan lisäämään yhteensä kaksi vuosiviikkotuntia ensimmäiselle ja toiselle luokalle. Rahoitusta kunnissa tarvitaan muun muassa opettajarekrytointeihin ja täydennyskoulutukseen. Harvaan asutuissa kunnissa kieltenopettajat joutuvat kiertämään koululta toiselle, mikä voi lisätä kustannuksia. Varhennettu kieltenopetus toteutuu kuitenkin jokaisessa koulussa, joten oppilaiden ei tarvitse siirtyä koulusta toiseen. Monipuolinen A1-kielten tarjonta varhennetussa kieltenopetuksessa vaatii kunnilta panostusta, mutta tarjoaa oppilaille valinnan mahdollisuuksia sekä laajentaa valtakunnallista kielivarantoa.

Useiden kuntien vastauksissa tuotiin myös esille tutkimus- ja kokemusperustaisen tiedon tarve. Tätä varten kaivattiin kokemusten jakamista sekä koulutusta opettajille ja päättäjille. Rehtorien ja sivistystoimen johtajien tietämys ja kiinnostus kieltenopetusta kohtaan on avainasemassa, sillä he tekevät kunnissa ja kouluissa päätöksiä, jotka liittyvät opettajien rekrytointiin ja yhteistyön resursseihin. Yhteistyötä vaativat niin opetuksen suunnittelu, käytännön toteutus kuin sen taustalla oleva paikallinen opetussuunnitelmatyökin.

Kristiina Skinnari työskentelee yliopistonopettajana Jyväskylän yliopistossa kieli- ja viestintätieteiden laitoksella.

Lähteet

Cenoz, J. 2009. Towards Multilingual Education. Basque Educational Research from an International Perspective. Bristol: Multilingual Matters.

Enever, J. 2015. The Advantages and Disadvantages of English as a Foreign Language with Young Learners. Teoksessa Bland, J. (toim.) 2015. Teaching English to Young Learners. Critical Issues in Language Teaching with 3–12 Year Olds. London: Bloomsbury, 13–29.

Huhta, A. & Leontjev, D. 2018. Kieltenopetuksen varhentamisen kärkihankkeen seurantapilotti. Helsinki: Opetushallitus.

Inha, K. (2018). Vuosi kärkihanketta takana. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/vuosi-karkihanketta-takana> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/vuosi-karkihanketta-takana>)

Kerrokantasi-palvelu. Helsingin kaupungin suomenkielisen koulutoimen sähköinen kyselyalusta. <<https://kerrokantasi.hel.fi/kieli> (<https://kerrokantasi.hel.fi/kieli>)> [noudettu 22.3.2018]

Koistinen, S. 2018. Henkilökohtainen yhteydenotto 21.11.2018.

Rixon, S. 2015. Primary English and Critical Issues: A Worldwide Perspective. Teoksessa Bland, J. (toim.) 2015. Teaching English to Young Learners. Critical Issues in Language Teaching with 3–12 Year Olds. London: Bloomsbury, 32–50.

Skinnari, K. & Halvari, A. (2018). Varhennettua kieltenopetusta vai kaksikielistä toimintaa? Varhaisen kieltenopetuksen puurot ja vellit. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(4). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/varhennettua-kieltenopetusta-vai-kaksikielista-toimintaa-varhaisen-kieltenopetuksen-puurot-ja-vellit>

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-kesakuu-2018/varhennettua-kieltenopetusta-vai-kaksikielista-toimintaa-varhaisen-kieltenopetuksen-puurot-ja-vellit>)

Artikkeliin viittaaminen

Skinnari, K. (2018). Kieltenopetusta varhennetaan – ollaanko kunnissa valmiita?. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(7). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2018/kieltenopetusta-varhennetaan-ollaanko-kunnissa-valmiita>
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2018/kieltenopetusta-varhennetaan-ollaanko-kunnissa-valmiita>)